

Oponentský posudek práce Lucie Vostárkové Trans* identita a rodičovství v České republice katedra genderových studií FHS Univerzity Karlovy, jaro 2018

Lucie Vostárková patří k těm studentkám, k nimž si téma diplomové práce „našlo cestu samo“; respektive k těm, které se sympaticky nechaly vést při cestě poznávání a rozhodly se zpracovat to, co je osobně zaujalo až fascinovalo. Tento případ volby tématu v sobě většinou zahrnuje dva protichůdné (nicméně logické) aspekty: zapálení studentky pro dané téma, což se projevuje ve výčtu literatury a informací, shromážděných v rámci psaní diplomové práce; nicméně rovněž menší schopnost zachovat si od tématu odstup, kdy rovina vlastního aktivismu někdy získá navrch a poznamená tak úroveň nezaujatosti akademického textu.

To se stalo i tentokrát. Lucie Vostárková evidentně strávila spoustu času sbíráním relevantních dat z odborné literatury, zaměřené jak na feministické teorie, tak na legislativu, odbornou sexuologickou literaturu a medicínský diskurz. V teoretické kapitole je přehledně zpracovává, nicméně objevuje se zde jak nadužívání některého ze zdrojů (např. Jahodová či Kutálková), tak užívání sekundárních zdrojů (např. Butler v Jahodové či Fakhrid-Deen v Kutálkové). V této i v analytické kapitole se objevují autorčiny subjektivně-normativní vstupy, kdy se většinou pobuřuje nad některými přístupy či opatřeními vůči trans* lidem a vemlouvá se v jejich prospěch (což je sice milé, nicméně v diplomové práci nepatřičné) – například v podkapitole o sterilizaci nebo rozvodu jako podmínce pro operativní změnu pohlaví apod.

Teoretické kapitole by prospělo problematizování definice trans* lidí ve vztahu k genderu a také rozšíření kapitoly o rodičovství, která je vzhledem k zaměření práce poněkud zkrácená. Chybí zde například to, že ne všichni trans* lidé touží po operativní změně pohlaví nebo že se rozhodnou pouze pro částečnou proměnu. Tato skutečnost je sice zmíněna v rovině deskripce, ale neprolíná se zásadním způsobem do analytického a empirického pokrytí tématu.

Metodologická podkapitola je zpracovaná velmi dobře, autorka je velmi konkrétní a poskytuje dostatek informací k designu vzorku a sběru dat. Nicméně i tady se objevují autorčiny „komentáře navíc“, například když uvádí, že k přepisu rozhovorů použila program Listen N Write: „Musím říct, že je to opravdu šikovná pomůcka, která ušetří zbytečně vynaložený čas na stopování nahrávky.“ (str. 61). Ovšem co se týče analytických kategorií a kódů je autorka naopak spíše stručná, což se částečně ukazuje jako problematické v samotné analýze, jak ještě ukážu. K metodologické části mám ještě jednu poznámku. Autorka se rozhodla nezměnit jména těch informačních partnerů a partnerek, které to nepožadovali. V tomto případě je to nicméně chyba: oslovení lidí jednak nedokážou dostatečně posoudit, co všechno akademický výzkum obnáší, proto je zapotřebí poskytnout jim anonymitu, případně alespoň nepoužívat příjmení. Druhým argumentem je pak to, že se tímto způsobem vzorek do určité míry hierarchizuje, když ukazuje, kdo je „odvážný“ a kdo „opatrný“.

Analytická část je podrobná a koresponduje s tématy, jimiž se autorka zabývala v teoretické kapitole. Studentka ovšem zůstává spíše v popisné rovině a místy jí tak unikají zajímavé možnosti analytických ponorů. Například v části, kde mluví o tom, že jeden z informačních partnerů měl kvůli své etnické příslušnosti mnohem lehčí coming out jako FtM a že jenom trans* coming out byl paradoxně jednodušší než případný gay coming out. Tady se nabízí situace pro práci s genderem jako asymetickou kategorií a spojení kategorií moci, etnicity, životního stylu a genderu. Podobně se při čtení nabízí otázka, zda má něco společného to, že někteří informační partneři a partnerky prošli coming outem až po smrti otce, jenž by to například mohl hůře akceptovat.

Autorka rovněž opomíjí to, že se jedna z informačních partnerek v citaci sama označila za zrůdu, když mluvila o coming outu před pětiletou dcerou (str. 78), což by si zasloužilo více pozornosti a další práce. Zjednodušující jsou pak konstatování o lehčím přijetí coming outu MtF dcerami, které tak získaly další matku jako identifikační vzor, a naopak ztratily, pokud se jednalo o tranzici FtM (např. Mike). Autorka to nepodkládá žádnými argumenty z teorie a nakonec ani ze získaných dat, jen tím vysvětluje emoční reakci dětí.

Podstatné by bylo rovněž zjistit od informačních partnerek a partnerů, zda svou trans* identitu vnímají jako výsledek genetického vybavení, biologických parametrů či zda vykazuje nějaké příznaky sociálního konstruktů. Pak by šlo lépe porozumět tomu, proč se autorka ptá po tom, jaké bylo jejich dětství a zda následovali příkladu svých rodičů, když vychovávali děti.

Závěr je přehledný a shrnuje to, k čemu autorka v rámci svého výzkumu dospěla, aniž by se zbytečně opakovala. Vytkla bych jí ovšem defenzivní nastavení, kdy zalituje toho, že její práce nepřinesla „všeobecně platné výsledky“, protože vzhledem ke zvolené metodě o nich takového neusilovala. Takto práci pouze oslabuje ve smyslu internalizace dominance kvantitativních výzkumných metod.

Jinak je diplomová práce vypracována velmi pečlivě, napsána srozumitelným jazykem bez větších chyb a autorčino nadšení pro věc je mírně nakažlivé.

S ohledem na výše uvedené práci **doporučuji k obhajobě** a navrhuji její **hodnocení stupněm velmi dobře**.

V Praze, 24. 5. 2018

Iva Baslarová